

Om läroämnet samhällslära och dess begrepp

Läroämnet samhällslära består av olika perspektiv på samhället. Därför överlappar läroämnets innehåll och kunskapsmålen för slutbedömningen delvis varandra. När man till exempel övar på kunskapsmålet M6 – *att uppfatta olika värderingar, perspektiv och syften* – behandlas oundvikligen också kunskapsmålet M7, d.v.s. *att diskutera olika åsikter konstruktivt*.

Det är bra att inleda studierna i samhällslära med eleverna genom att fundera på vad som avses med samhälle. I lågstadiets samhällslära hjälper det också eleverna att bättre förstå helheten genom att hitta exempel i det praktiska livet och vardagen. När man behandlar sätt att påverka i samhället är det bra att ge eleverna exempel på till exempel elevkårens verksamhet i den egna skolan.

Det bör också observeras att undervisningen i samhällslära har anpassats till årskurserna på många olika sätt i olika kommuner. I vissa kommuner inleds studierna i samhällslära redan i årskurs 4, i andra studeras ämnet i årskurs 5 och 6. *Då läraren ger en verbal bedömning eller ett vitsord i samhällslära bedömer hen elevens kunskande i relation till målen som ställts upp för årskurs 3–6 i den lokala läroplanen. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på målen för undervisningen i läroämnet i den lokala läroplanen för årskursen i fråga.*

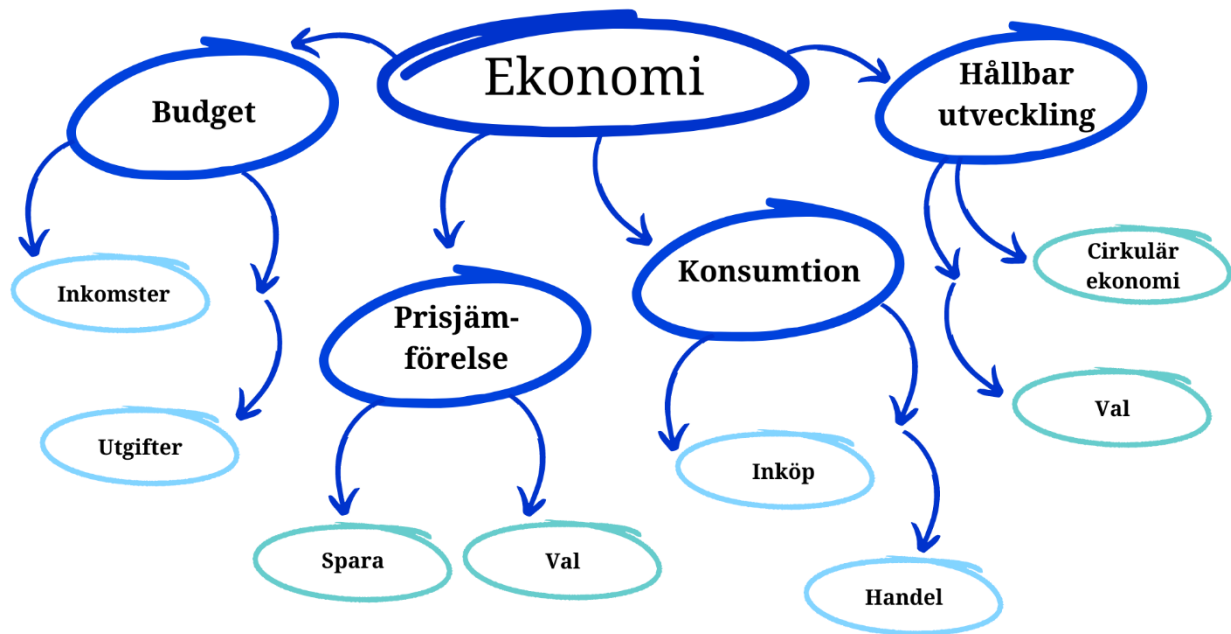
I årskurs 7-9 studerar eleverna 3 årsveckotimmar samhällslära. Då fördjupas perspektiven på de teman som studerats i lågstadiet och antalet teman ökar. Tillspetsat kan man säga att eleverna i årskurs 4 i lågstadiet ännu inte behöver veta hur statsministerns och presidentens befogenheter skiljer sig från varandra. Det väsentliga är att eleven förstår att det finns makt i samhället som är fördelad mellan olika aktörer. Som det står i punkt M2 är syftet att *eleven ska intressera sig för det omgivande samhället och samhällslära som ett kunskapsområde*.

Samhällsläran innehåller många begrepp. De är svåra för lågstadieelever att förstå och de blandas också lätt ihop med varandra. Nivån på förståelsen för begreppen i samhällslära ökar ju mer eleven själv deltar i det demokratiska livet och abstrakta begrepp konkretiseras som en del av det egna livet (t.ex. erfarenhet av val och röstning).

Det lönar sig att gå igenom begreppen innan man inleder varje helhet som bedöms. Man kan öva på begreppen tillsammans under lektionerna på olika sätt. Varje lärare känner säkert till ett sätt att hantera begrepp som passar hen själv och hens elever. Ett bra sätt är att läsa igenom stycket i läroboken och **plocka ut svåra begrepp från stycket första gången** tillsammans. Därefter kan eleverna själva till exempel **med hjälp av ordlistan** ta reda på vad begrepp som är svåra för dem innebär. Därefter kan de tillsammans med ett par gå igenom ordlistorna och förklara för varandra vad svåra ord betyder (jfr **Alias-spelet**).

Svåra ord kan också användas för att göra **ordsök eller korsord**. En rolig **tävling** kan vara att eleverna så snabbt som möjligt ska söka viktiga begrepp i en ny text, till exempel så att läraren säger begreppet och att eleverna så snabbt som möjligt måste hitta ordet i bokens text. Även den urgamla leken **hänggubbe** fungerar med begreppen.

Ett något mer utmanande arbetssätt med begreppen (lämplig för elever i årskurs 6) är att göra begreppen till en **begreppskarta**. När man arbetar med begreppskartor ska eleven först hitta ett s.k. överordnat begrepp och sedan länka samman begrepp som anknyter till varandra (hur begreppen anknyter till varandra).

Även en **uppgift med begreppspar** är utmanande och differentierar uppåt. I den väljs två begrepp som eleven först måste kunna förklara. Dessutom måste hen kunna förklara hur begreppen hänger ihop.

Nedan listas viktiga begrepp i anslutning till kunskapsmålen i läroplanen för samhällslära som eleven bör behärska enligt sin egen åldersnivå. Listan är inte heltäckande eller normativ.

M3

Principer för gemensamma regler, mänskliga rättigheter och jämställdhet

individ, samhälle, samfund

medborgarskap

medborgarsamhälle

demokrati

rättigheter och skyldigheter i Finland

grundlagen

de mänskliga rättigheterna

deklarationen om de mänskliga rättigheterna

jämställdhet

rättssystemet, rättsstatsprincipen

lag, norm

brott

straff, dom

beslutsfattande

åsikt

val

röstning

elevkår

förening

medborgarorganisation

M4

Mediernas roll

media

informationsförmedling

sociala medier

nyhet

insändare

blogg

TikTok-video

Youtube-video

podcast

streaming

algoritm

reklam, reklamer

smygreklam

kommersiellt samarbete

mediekritisk

löpsedel

klickrubrik

riktade trakasserier
fomo

M5
Betydelsen av arbete och företagande

arbete, avlönat arbete
företagande
företag
företagsformer
internt företagande

välfärdsstaten
ekonomi
hushåll
beskattning

fattigdom
inkomstskillnader

M6
Att uppfatta olika värderingar, perspektiv och syften

värdering
perspektiv
syfte
påverkan
information

kritiskhet
jämföra, jämförelse
riktade trakasserier
åsikt
yttrandefrihet

M7
Tillämpning i praktiken av grundläggande färdigheter i demokratisk påverkan samt kunskaper och färdigheter i att agera i en gemenskap

demokrati
diskussion
motivering
ta ställning
beslut
majoritet, minoritet
kompromiss

påverkan och dess olika metoder

röstning

lobbying

insändare

demonstration

adress

kampanj

val

påverkan på sociala medier

medborgarolydnad

brottslig verksamhet, t.ex. korruption, hot, utpressning, skada

beslutsfattande: riksdagen, regeringen, presidenten

= *Vem beslutar i Finland och om vad?*

M8

Tillämpning av grunderna för penninganvändning och konsumtionsval

ekonomi

euro

pengar

debit, credit

Mobile Pay

budget

inkomster, utgifter

spara, besparing

beskattning

procent

äga, egendom, förmögenhet

konsumtion

pris

prisjämförelse

butik, handel, näthandel

köpa, sälja

köp

produkt, nytthet

tjänster

hållbar utveckling

cirkulär ekonomi

återvinning

konsumtionsval

M9

Deltagande och mediefärdigheter

datasäkerhet

säker användning av medier

olika sätt att använda medier

åldersgräns

upphovsrätt

skärmtid